ԱԶԳԱՍԷՐ

Հրատարակի յամէն Շաբաթ օր՝ 'ի տուն Տէր Յովհաննու Տարեկան Գ. Ռուփի 24՝
Ամենայն ազգային հրատարակութիւնք ձրիաբար լինի.
Ազատ օրագիր ...

ՈՒՍՈՒՄՆ ԱՅՆ Է ԶՕԱՐԻ ՍՐՏԱՆԻՑ

ԳՐԵԱԼ Ի

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂ

ՀԱՏ. Գ. ԹԻՒ 97. ԿԻՒՐԱԿԷ 1847 Յունիս 19.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

ԱԶԳԱՅ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ. Նախապաշարութիւնն՝ ծնեալ որքան և հայ՝ յերկուց փաքրիկ բանից գոյանայ. այսինքն՝ 'ի նախ, որ նշանակէ յառաջ, սկիզբն. և այլն. և 'ի պաշարելոյն պատրաստել գալ, շրջապատել յառէն ուստեք կաւէ. ընդ մէջ փակել՝ որպէս 'ի շինուածի. Արդարեւ՝ Նախապաշարութիւնն՝ գլխաւորագոյն կամ զի սկզբանէ պաշարեալս, այսինքն՝ շուրջանակի պատեալ և կալանաւորեալն նշանակեալ բառ կարծութեան լեզուիս մերոյ՝ արտաքոյ կացուցանէ զնա 'ի սահմանաց այսր գործողի. Իսկ բառ այսմ՝ Նախապաշարութիւնն է ըմբռնումն միտաց 'ի նախկին և սնոտի զարհուրանաց, և միշտ ներկայ յարատեւութիւն նոցա.—Մեծին.— Կարեւոր մայր մանկան հայկը զծրագրուածոյ. Հրապու հաւերն է, որ մի յառաջ մանր կարաւոլ զծրագրուն. ըստանալ 'ի քաղցեր կի մաքրեցին արփին և աղօթեցուցութիւնք. պահել ժամս ինչ մինչեւ լուծցին մասունքն. և ապա քամել 'ի ջուր և մխել 'ի անձն կամ բաժել. Մտօք ուղղութիւն եւ կայր 'ի ժամանակին, թէ որ պատահէր Ճրագու հալոցին, և տեսս նորօրինակ յօդեր և ասէր. Դրագուն ունել Ճարտարապ, այսինքն ուեղի ելք արտաքսէր. Իսկ յանկարծ Քեռականին, մինչ ապրեցին ակեթին կայր մնացին 'ի խնդիր խորհրդին. կամ կատարել միոյ բանիրոյ՝ և ասաց. "Բոլ լուծ զին, ասեն." Մոյլն ասաց ցնա՝ "ոչ." Իսկ Քեռակինն դարձոյց անուրեն. "Ասեն թէ՝ որ զնա խորամնեալ՝ եղէ. կամ զեփածն խաղաց՝ և ուտէ՝ պայթէ." Օ այս յառնել երեխայն՝ կարծի 'ի խոր տպաւորեաց 'ի միտս իւր, և թէպէտ հասեալ յարբունս կատարելութեան, և յաշխարհս բազում շրջեալ ընդ ծով և ցամաք, այլ յիշարեաց յաւէտ զնաւոցս բազում անտառաց կամ լոկ հացիւ կամ աղանձով կեալ՝ քան ուտել զխորովեալն միրգս եփեալ, կամ

զեփիւռն՝ հրամ. ջնաւորեալ. Տեսանէք զի այլք ուսեալ են և ոչ տգէտք են. սակայն գիտեն յիշել զԲնութենէն իւր, և զգոն 'նորա' մինչև անապան ուրեմն վերածին 'ի ամենայն պատմաճեցաւ և ատուգեալ՝ թէ Աստուածն էր աստ տեսել, զի ձրագուն ճառից առաքեալ. Ահա պարզիւ իմն է 'նախապաշարութիւն անձնայն 'ի չնմարտութեան իւրում, և որ գործելն 'նախ՝ ոչ ազատ գործէ, այլ ծառայական. Աւրեմն ով ազատ գործել կամի, նախ 'ի բաց թօթափել պարտ է զորհաւ իւր նախապաշարութեան 'ի մտաց իւրոց.

Հաւանեցի.

ԱՄԲԱԿԱՆ 800 ՈՍԿՒՈՅ ԸՆԾԱՅ

ԸՆԾԱՅՈՅ արժէն հրաշապատում որ համարեցաւ. յառել մեզ ամ 'ի թիւ 90 այսր թղթոյ, թէ «Ամբական 800 ոսկւոյ Ընծայ եղեալ 'ի վարժ պարագի դպրութեան' և այլն.» որ անձոյ առաջնոյ չափազանցութիւն իմն թուեցաւ. Բայց և զնինթոյ մեւս հո բերն կարդացող ըստ հաւանակին մեզ մեզին զարմացաք 'ի մեծայայ կարի ձեռնհասութեան մերոյ. Մինչ զի հա մարձակիմք ասել, թէ նախ քան զայ հասատատութիւն Մա րբ Մանուկեան Գալըսզին 'ի Կալկաթա՝ ծախք ազգին վասն այդպիսի գործութեան, այսինքն միայն Ընծայարէն ուսանելոյ ամենաձեռ անդր քան 2,000 իւրն պարգևս՝ ոչ գտանի մի հաշիւ բոլոր՝ քան և երկու մասն աշակերտաց ուսանելին անդ, թէ մարմնոյ և թէ ոգւոյն. և ծախք այդ իմ իրեւոյ է մեզ հաշուեցոյց այս ինչ Մուրադեանեան Ջեմարան Ընծայ 150 ոսկւոյն հալոր գտանել 'ի մարմաւոր աշակերտաց իւրոց բերմ ամսական 1400 ոսկւոյ ծախսոյ իւրոց.

Թուղթն յանձն և յանուանէ 'ի համար ամէն կարէաք տասանօր զաշակերտս այսպիսի դպրոցաց, սակայն 'նոքա' զի անակի համարիմք ըստ սնուանեք յետ դորա թուղթ, և երկոտ՝ զի բազ սրաւ զրութիւն մեր էր գծախսոյ Ընծայ մերոյ վասն այսպիսի դպրութեան, և ոչ թէ դպրոցաց 'նոցա' զանց առարաք. Թէ այդպէս և թէ այնպէս, դարձեալ արժան համարիմք համառօտիւ բացատրել 'ի 'նորեկ զկրթութիւն 'ի նոցանէ միայն, որով յառաջելոց զորութիւն մեր, ազատ թողուլ 'ի խնամս աշակերտաց, զի խորհեսցեն, եթէ հնար իցէ՝ օր յառաջ ձար առնել 'նմին.

18	Աշակերտք Սուրբ Գրոց Լուսաւորչի Ընծայարանի իւրաքանչիւր ամսեան, ամսական	9	162
5	Նոյն Մուրատեան Դպրոցին	9	45
2	Պարէնաէլ Ռումինոյն էն	9	18
8	Օրիորդ Մեր Ազգին Դպրոցի	8	64
	Ցանկի, վասն 6 ընթաց աշակերտաց առ ամի 25		125
	Եւս վարժից զինայից ծախսք, իւրաքանչիւր առ որ իւրոյ վերայ 8 անձն, ընծայ ամսական միոյ՝ 15 ոսկի և 28ից 'ի միասին՝		420
	Գումարն		834

Իսկ հարկէ լայս հաշիւ ոչ առնումք զծախս, մինչ այլ ամենայն ազգաց Ընծայարէն ուսանելոց, յորս որում 'ի խոսումն մեր ոչ է, թէ ընդէ՞ր ուսանին մանկունք դպրատանիւր զհամառօտ և պիտանի զայն բարբառ, այլ լոկ թէ ընդէ՞ր ոչ ուսանին զայն յազգային հաստատութեան իւրեանց. Եւ ճշմարտութիւն մայրենի բարբառոյն մեծապէս օգնէ յառաջադիմութեան նմին. ուր փոխանակ մեզ՝ զերկուս կարեն ուսանել, ուր փոխանակ խորթանայր յագէ և 'ի կրօնե՝ ազգասէր և կրօնասէր են լինին. և ուր՝ պարծանքն ազգին լինին և ոչ ամօթն.

Բայց սա կոչմնէ կարեմք զիւ.

	Ընդ այսր դգումար է, Ռուբլեացն	832
Եւ յաւել։		
	Ի՛ Ծննդարանի վասն Անդրիական ուսման	300
	Յարութեան Գալստեան Պօղոսին՝	90
Ա.	Առ ամին ուսման միոյ Օրիորդի	60
Բ.	Առ ամին ուսման երկուց և եթ	50
Գ.	Առ ամին ուսման երից և եթ	50
Դ.	Մանր ուսման առա և անք	50
Ե.	Ուսոյր Ռանդուլեա Գողացի Անգղիական մնայն	25
Զ.	Երլենեկուլեան ծախք 40 աշակերտաց՝ առ.ուր 4 անոմ	300
	Ընդհանուր գումար	1.759։

Եթէ այսքան դումար ցրեւ և մնանէր բաժանեալ 'ի մի քաղաքականեաց յոգւոյին հաստատութեան, փոխանակ քանի հազար մանկանց զմի սոսոր բազբաու ուսանելոյ և զեւրեանցն մատանողաց, քանի հազարաւոր մանկանց ազդիս զգաստամա 'ի միտսին ոչ ուսանէին, պակ ամենայնի ունելով լոյ մայրենին բարբառ և գուցէ փորձառութեան հաստատոյ նախահարց իւրեանց։

Այց 'ի քաղաք աղդին 1739 ռուբլիս և յանպիտան երևեցի Համալսարանացն Անգղիոյ, և սակս թէ քանի հաշակաւոր ուսումնականք ոչ ծերեացեն սաակի մտանել 'ի ՀԱՅՈՑ ծառայութիւն՝ 'ի փառս և 'ի գովեստ Ազգի քում։

Արդարեւ, եթէ ազգասիրութիւն առաքինութիւն չլինէր, յորդորանաց և ազդարանաց ոչ կարօտէր. բայց որովհետև կարօտի, ուրեմն առաքինութիւն է և մեծ, "Եթէ զամենայն զօրհնութ պահեսցէք, և միով խոտիք (որ թէ և մեծաւ այսուիկ) գթեսցիք՝ եղուք ամենայն օրինացն պարտական," ասէ որդայած Առաքելոյն Յակոբոս։

—Հաստատութիւն Արքայական Ընկերութեան փոխադրեցաւ 'ի Թիֆ. 44 ամաց Հայոց փողոցի 'ի Թիֆ. 4 տուն Վլոյյ փողոցի Միրզաքալաքիս։

—Նշանակէս և Սուրբ Սանդուխտ Դպրոց, ուր այժմ կայէ ուսումնականութեամբ լինելոյ, զհնար աշակերտաց 'ի քննութիւն և յաւուրս՝ մաքուր ամիս եամբ, որոյ ազգասիրայն փախեցաս տուեալ 'ի մեծ; մաքուր, և յանդորձակ, որ էր մեծագոյն ատեի և դիտումն առաքելութեանս. յաւսակ զի ազգասէր հաստատութիւն մեր կարկառեայէ զնոսն քաղաքակրթութեան առ յառաջադիմութիւն սորա։

—Ի մեջ ամսոյս պատահեցաւ մեզ անցանել զարմանալի դարբնոցը Կարզարեթոյ Սրբոյ Լեհեղեցւոյ մերոյ՝ որ կոչի Յարութեան Գլուխն, և յանկարծ 'ի վեր հայեցեալ, զնոյ 'ի պատշ բացանջնեալ՝ ընթերակաց տանն՝ Նըշմարեցաք Պարոնայս երկու, յորոց մին թուղթ 'ի ձեռին՝ անդադար ըդգրելին վեր 'ի վայր շարժէր. և ուրէու ազդալով 'ի գրգիռն կարոյս իւրոյ, կամ մարգ՝ գիշեր ձիան 'ի կոկորդին զէմ առած. Ո սրբանք կաւցան դիտք. 'ի վեր անդր փութացաք. և տեսաք զի փող կեցային էր. Յուրաղացի պատկերական ոք՝ որ եկեալ նկարեր զԽաչանկարութիւն Եկեղեցւոյ մերոյ, երբեմն երեկեր ոյ և հետաքննէր 'ի մէջ կղմնական կառուցմանց մեծի մայրաքաղաքիս այսորիկ։

Համբիւր անդամ նորաշխաբնի վեր 'ի վայր շարժելով, և զմիանգամ մեզ, յաւէտ կարկանդալ նման՝ քանի ողջունել կամելով, (զի անծանօթից ողջոյն տալ անկեւ է առ, թէ և 'ի տան քում իցէ). Բայց Պարոն պատկերահան մեր բուն Անգղիացի ոչ զալով, զմիանգամ շարժումն գլխոյ մերոյ՝ փոխանակ ողջունի ընկալաւ, և զմի 'ի հարիւրաւոր վեր 'ի վայր հայեցուածոց իւրոց առ մեզ դարձուցեալ՝ արդեօ թէ փոխարէն վճարելով։—Ին-

րմբ. դուրս։ — Բայց և թողուլ նմա ձրի առնուլ զԵկեղեցին մեր 'ի թուղթ իւր և ունել, Հայութեան ընդդէմ համարելով մեր՝ հարցաք՝ ցնա թէ միայն Ես այսքան աշխատութիւն յառուք եկեղեցին։ Որում պատասխանեաց թէ՝ Սուրբ ազգութիւն Կաթոլիկեաց տարածի 'ի Լեհաս․ և Եկեղեցի Հայոց դարձեալ մի յեկեղեցի չինուածոց նորա՝ 'նկարի առ 'ի ղեկվարաց իւրոց։

«Ու զանուն մեր․ առաջոք նմա՝ վասն հաշտը օրինակի գործ, զի որոշ ասկել առաջնորդիք առ մեզ․ Իսկ եթէ պէտք իցէն ձեզ՝ զարմէջ նոցա արդէն իսկ վճարեցուք։»

Ընդ բանիս՝ թող նա զԵկեղեցին առ մեզ հայեցայ յամեց ցուցանել նորօրինակ աշխատութեամբ, և ասաց «Արժանի եղէն տանիք, ծանօթանալ անուան ձերոյ։»

«Ընդէ՞ր ոչ, այս անուն է մեր— գրեցաք 'ի թղթի անդ իւրում, յոր նկարէր զԵկեղեցին՝ և մատուցաք նմա։

«Կարէ՞ք ասէ, շնորհ առնել մեզ և տալ ծանօթութիւնս ինչ զեկեղեցեաց ազգս։»

«Յօժարութեամբ բազմաւ․ զհամւոց յհանձին և զգացուցեալ ցուցանեն նոցա՝ յազգէ յազգս եթէ սկսանիցի,» պատասխանի արարաք․ այլ քան ուղիղ արժանացեալ կոչում առաջին մինչ դաղել յանչաց նոցա զհաւատութիւն ազգին մերոյ․ Յամենայնի եղև նա զօր ու մեզ և անդիկութիւն առնել 'ի մասին Եկեղեցւոյ մերոյ․ բայց եթէ 'ի ձանձրալ մերում ընդ գրաւեցանել, նոյն անհանդիպէ, զօր և 'ի Տօնէրն 'ի սրահի Պալատին՝ և Տանիցէ, անշնչան այս խնամատուն ազ համարի նա։

—ԵՐԿՈՏԱՍՆԵՐԻՆ 'ի մերձակայ Պատմոց Մայրաքաղաքիս, Հանդանակեցին բարեգործութեամբ քաղաքն և Հիւգաձին Կուսմակուրոյ Ֆլուեկին առ 'ի ծախս բարգաւաճ Պարսից և Ընկերաց եկեղեց․ Բարեգործութեան 'ի Հանդիսակող երեւամտեցուցեալ հրաւիրեաց զԵնատէրն և զգործակալն իւր 'ի Հանդէսն, հասարակաց յօրինելով խրախճան 'ի չարաշուտ եաւրգումին ամսոյ․ Այլ անձինք չունք մեղայեալ՝ արգէլ զորթացս բազմաց յանկարծահաց և 'ի հիւանդաց․ և եթող զհանգիստն կառաւարաց և հեծելոց միայն։

Իբրանի թէ զայս դէպ մեզ բարբառբանացի համարելով՝ ընկալցուք 'ի ձեռաց մեր, թէ ընդ առհասարակ Երկինից անցանել չէ մարթ․ սակայն և զհաւաստեաւք ասասցուք բարեգործութիւն որ մեծանկի մերում։

—'Ի Պենսիլվանիա գրեն ամսոյ Զ. թուով թէ յերկուց աւուրց հետէ սկսանի զով հիւսել հողմն յարևմտից հիւսիսոյ, և յայս առ եօ բազմաւոր հիւանդութիւնս 'ի տաղձանաց առաւ։

—'Ի Փիլադելֆիա կառավարիք զօրացութեամբ եւս փորձեցին կամ խաղերոյ, որսական հարկի բառարք զի սարսուռ անկանին յերկիր, և ոչ ինչ գործ կառավար․ Բազումք 'ի բնակչաց նորա թողեալ զտուն և զգործ իւրեանց՝ անցեալ են ընդ գետն, զի մի սաստն զհաւ մնասցեն։

—Փոփոխ նաւարդից 'ի Հազարիկեան Երուսաղէմ, որոյ աթոռակալ էր Ընդհանուր Եպիսկոպոսն Մաքդոնալ՝ զանգատ գրեցին կառավարութեան Սրբազնեան Ընկերութեան շոշափեալ յայնքան շատ մարդիկ 'ի նորավանաց չմէ ապացուց․ և ատուցին առ ամենայն Լորենցո Ընդդէմ

Խալանգայ, Սիւմաթրայ, Գաղղիոյ և այլն։ Զ արժանս զի և օրինակ մի ոչ առաքեցին ՚ի Կալկաթա՛ առ Անգղիացիս, Բայց Հոլլանտա հրատարակեաց զայն։

—ՊՕՉԻՆ ՉԻՆ։ Գրէ Մ՛էրկատոր օրն Մայիսի 6 թուով ՚ի Սինկափուրայ, թէ՝ նաւահանգստեա Գաղղիացւոց յանձգիտան Պօչին Չինայ յորձանկեցաւ ՚ի վերայ նաւուց թագաւորի նորա և եհար խորտակեաց լու հինգ ՚ի նոցանէ, և զմարդ՝ հազար, [illegible] և եթ։ Բայց գրչին այնորիկ սուտ է հաւաստ նաւերեալք, եթէ միայն զնան գրէր, և ոչ զկրան զորսկեր։ Տալ պատժոյն, յորոց պահանջեալք մեզ զորդ պատութիւն, առ Անգղիացիս։ Կարծեմ ընդ էր, թէ Փարոն Լ ա Պէրէ չորեկր այնքան, եթէ ոչ նրալեկ նոյեալ զուասճանութեան Պօչին Չինացւոց ընդդէմ անձին իւրոյ։ Իւ ըստ որում այսպէս, ուրեմն սպառ էր նա ՚ի հարկանել և ՚ի խորտակել զթշնամին, զի Անգղիացի հաշտարարեալ ոք են նոյն գործեր։

Յայտնի է, զի յամաց հետէ Գաղղիացի Քարոզիչք բնակեն ՚ի Պօչին Չին, այլ ՚ի վերջոյ հալածեալք զարձան յաշխարհէ իւրեանց ՚ի Գաղղիա, ըստ որում ՚ի խորհուրդ մերնամարտութեան ընդդէմ թագաւորին Պօչին Չինացւոց և նոցա միջամտութեան եղեն։ Զ որպիսս յարձակմանն նաւահանգիստն ընդդէմ նաւուց և անբաւութեան թագաւորին՝ ոչ էր՝ առի, ՚ի ամեն ազատելոյ զայն Գաղղիացի ՚ի կալանաց Պօչին Չինայ, և ոչ խնդրելոյ զվրէժ մահու նոցա, այլ միայն բանադատելոյ զեկեղեցւոյ թիւն աշխարհին յաղագս թագաւորութեան կրօնի ՚ի սահմանս իւր։ Զ որ Անգղիա-

-մանն ապօրինաւոր համարի, առ կոյ- թէպէտ գուիւոյ կայ ազատութիւն կը- րօնի, այլ ոչ ոք հարէ սպառնալեօք ՚ի նոյն զինուորեալ իշխանութիւն մի։

Այլին թուի թէ մասանց Գործակից մեր դպատերազմին Գալատեայ Չինաց Սինդայ, և այլոց փան պարտաւորելոյ դաշխարհն ՚ի թշնամութիւն զինուց իւրոց։—

—ՄԵԳԻԱՏ ՚ի Նորաւեա յաւակցաւ կան գիր նոր ընկալաք ՚ի Փարոն Ը. Բեմէ յաղագս ոչ շատ հաւանելի անտարակին յիշատակելոյ ՚ի թիւ 92 Եղգասկերու, և երկեաւ ՚ի հրատարակեալ, ըստ որում յետ այնքան խամելոյ մերոյ՝ նոր յՆ Բենէն ակասնի, և եթէ մինչև 30 և Փին երթիցէ, ուրեմն չգիտեմք թէ քանի միլիոնապարտական երթալոց լիցիմք ընդ նմա՝ առ ՚ի ցոյց քարեպաշտաւն մերոյ։

Չին։ Կարի ձիր և մանրամանաւոր գրի յԱնգղիացին յաղագս Գեպիճեան պատերազմին ընդ Կանտոնայ, զառմանէ բազում ամբոցաց, զմնալոյ անհամար թնդանօթայ, և լու ցնդելոյ ամենայն փաւսալոյ զարելոյն ՚ի նոսա, զկիրինելոյ պարզամանա սաւաջն արկանելոյ, և Անգղիացւոց դադարելոյ ՚ի հարկանելոյ զքաղաքն։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Գրեն յԱղեքսանդրէ Մայիսի 5 թըւով, թէ սաւատ ր ապահանեալ էր ՚ի մէջ ընկ վաճառականաց Սարեկոյ, հինգ տունք ՚ի նոցանէ անկան, և այլք՝ առ, հնածելոյ են կործանման նոցա, Հուատ հաստատուն լըլոյ ուրեք։—Արհամանկ ակն պատմեաց մեզ, թէ ՚ի փողոցին Փրանկաց կոչեցեալ՝ եռեւ զինուոր երկու բուան հարկանել զաւնէ մինչ, որ փախուցեալ էր ՚ի գործարանէ Բաղձրաշին

փոխարքային , և ստիպել զնա 'ի դարձ ։ Նա 'ի պատասխանի ետ նմա , թէ զամիս հինգ վաստակեցայ , և զվարձ ոչ գտի , մինչ կին իմ սովամահ մեռաւ ։ Վասն Բարձրագոյն փոխարքային լսեի , բայց ես ոչ գտանամ ։"

—Բարձրագոյն փոխարքայն այնպէս յանկարծ եւ յԱղէքսանդրիա, մինչև Ընդհանուր Տեղակալ մի , (զոր Անգղիացիք ս.բ ։) ոչ կարաց իմանալ ։ Թագուհւոյն Բէյլին ասէ , պատուիրեալ էր ծառայիցն, Նմա զյանկութենէ Գնդապետին՝ տեսանելոյ զ'Նա նախ քան զեղբայր Նորին , բայց իբրև զնաց նա և Թագուհին Բէյլն հարցաւ 'ի մասին այնորիկ՝ պատասխանեաց թէ "մեռաւ ։" "Գուռ ոչ յանդգնէր մեռանել զպատուէր Տեղակալին Գլասգոյ , առաց ցնա Պարոն Մրէ ։ և եթէ մերատին մասամայցես զԱնգղիացի Տեղակալին՝ Հանապազ հանել զ.բեզ 'ի պաշտօնէ քումէ ։—Խնդիր էր առ , վասն մասնակարարութեան պաշտօնոյ անցից ընդ անապատն ։—Խորհրդով Աքբաս փաշայի և զհուանի Նորա՝ զօրմն սուաս Անգղիացւոց ուղղոծ ։ Կոլոնէլ Գուաղէնոյի պանդուխտաց գրբեաց այնչս առ փոխարքային , կցելով ընդ այն զյանձնարարական Գուաղէայի տեղակալին և եղբօր նորայ՝ որ խոհեմոր էր Դ...ն , փոխարքային առաքեաց զմեծն առ Ճարուեթիւն Բէյն՝ յԱղէքսանդրիա , և նա Գուաղէնայեայն թող զգալն ։ Օ չարեցաւ ընդ այս Պարոն Մրէ , եւ յետս Բարձրագոյն փոխարքային , և անբասատկանացեալ եցոյց զնենքն ընդ. դատաստան Ճարուեթիւն Բէյին , Բարձրագոյն փոխարքային զերես դարձուցեալ 'ի Նմանէ՝ եւ 'ի շողմոտ իւր գեւ յԱղէքսանդրիա՝ փախանակ 'ի Գամինեաոյ Նուերոյ ։ Իսկ եթէ մերատին քննելոյ եղէ իրն թէ ոչ յայտնի չէ ։

—Հարստութեանք հասին 'ի քննութիւն անապատին՝ որ անկանի 'ի մէջ Միջերկրական և Կարմիր ծովուց ։

—◆—

Բնապատմական

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՂՏ ԻՆՁ

Զոր. , Յն. , գաղ. , Ընտանութեան և ...

Ուղտ—ինձն է կենդանի բարձր , և ոտքառ ... Նմանի ձիոյ ուղտու , պարանոց սորա է եօթն տանաչափ 'ի բարձրութեան , գագաթն եօթնտասն տանաչափ բարձր յերկրէ ։ Մարմինն և գլուխ սորա Նմանի ձիոյ , Ոչ խոնարհեալ է 'ի թիկանց 'ի սուտն ։ և ունի զերկու բուեթ կանդաւն եղջիւրս իբրև մեջ մասնաչափ երկայնութեամբ ։ Ականջն է յայտ Նման եղջիւրուն և ոտքն Նուրբ յոյժ ։ Մորթ սորա պիսակահոյր է որպէս ընձու , և յորժամ կենդանին է մատաղ , լինի թեթև կարմիր , այլ որչափ աճէ այնքան լինի խորագոյն ։ և յետին կողմըն իշականին է դեղին թեւխ ։ և որովայնին՝ սպիտակ ։ Այսպիսի փոփոխութեամբ գունոց՝ արտաքոյն որոշի յէգականէն՝ 'ի հեռաստանս ։ Ուղտ—ինձն կարի զօրաւոր է , այլ հեզ է և երկչոտ ։ և յորժամ պատերազմէ ընդ առիւծու , պաշտպանէ զինքն ոտքացեօք ։ Ոչ 'ի կեր արկանէ զեղջիւրսն իւր 'ի մարտ ։ Արագընթաց է սա քան զձի ։ թէ և ոչ այնպէս չայտ քայլէ , բայց ընթացքն է արագ ։ Արածի սա 'ի վերայ տերևոց և ոստոց ծառոց՝ և երբեմն 'ի վերայ խոտոց ։ Բնակի սա յարևելեան կողմն Ափրիկոյ ։ Ամն սորա երբեմն երկայնի ցեօթն և սասն

ճանաչեսցի 'ի բարձրութեան . Եղա-
նակ նմանեն ոսկւոյ անմաքուր է 'ի չորեքտաս-
ներորդն յայտ . 'ի ննջել կորացուցանէ
զպարանոցն և դնէ զգլուխն 'ի յե-
տևն կողմն . Կարէ տեսանել զամե-
նայն կողմանս . և այսու երանական օգ-
նէ զինքն զերծանելով 'ի ձեռաց թշնա-
մեաց . Թարգմանութիւն

ՆԵՐՍԷՍԻ ԽԱՉԵՆՑ ՄԱՆՈՒԿ .

ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՇԽԱՐ

ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ԾԱՂԿԻ .

Ո՛Վ քանի՛ անձուկ Մուշոյ երկրին ,
Ոչ համարեին ինձ երանութիւն ,
Եթէ 'ի կատար Գրողունեաց լերին ,
Տայեր ինձ զանէ ըղձալին ըղձութն .
Ուր մշտախուռան , մինչ 'ի ծննդեան
Արքայատուաւանեացն անդառ զօրութիւն ,
փոխէ զանձտուրն քարինս 'ի մարդիկ ,
Եւ զայրուշ համբարձ 'ի պերճ Արարատ ,
Կամ անմահարար կաթն սնանց ձեռաց
Ինձ , որպէս որոշեր ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ծաղկան ,
Որով լինէի անմահ , անմեղերց .
Եւ չեան համարեն համեմատ մարդկան
Ի հեղանոյլեն առնուլ մասնաւորս
Ըմբռանալ 'ի վեր զխմ աղբոց լոյս .

ԹԷՈՂԻՍԱՆ զոր ինչ միանգամ զը-
նինք այլոց ազգաց կարծիցին կամ
գրեցին զայլայ նիւթոյ , ոչ զարմա-
նամք . եթէ ամաց և արդէ Իա-
նաւորաց մերոց ընթերցեալ 'ի Նոր
Բառագրութեան մերում ||Երկոտասանեակ ամենայն
ամենածաւալ ներգործութեանց ան-
գիտ (կամ հաշուապետ) ծաղկանս||
խոսք առասպել համարեցեալ Բայց ե-
թէ մինութիւն նախահեղեղեան բա-
ռից կարանիցի արդէ թարգմանաց զա-
նիմք ինչ առել . Եթէ այն 'ի յա-
ւիտենից միակերպ զեր ինչ և առան-
դէ զարութեամբ զինեալն չէ արար
մարդարէաբար հերքել , ըստ որում
ինքեանք զհետ ոչ առին . Առա-
պել կամ զխառութիւն նիւթոյս այ-

սորիկ հաւաստեալ է առ հին ազգաց .
Հայոց ոչ երբէք նկարեալ զՆԹեան ,
և զԳրատերս Եղբօրց . եթէ ոչ զխելն
առնենթեր ծաղկի այսօրին հրաշագործ .
Իսկ նիւթն պղծեալ և համարի , առաս-
պել իմն , որպիսի էր և Կենդանա-
կան Մաղխասութիւն կամ Մեծագործ-
կանութիւն առաւ և եթ յառաջ գնա
և մրոք մարդկան հրաշալեաց 'ի գիւտ
նախահարց իւրեանց , Իսկ եթէ 'ի մէջ
ամենայն չափոյ վկայութեանց Եզե-
կիէլն Գրաբանին , կամ անձանցն որք
ասացին զնա կամ լուան զմանեկ յայ-
տարար ազգաց իմն լեզէ , անուն
ծաղկանս այսորիկ և ամենածաւալ
ներգործութեան նորա անկարքաւ
ազգաւոր հաստատեն ,

Ոչ կամիմք պնդել , թէ մեք ա-
կանատես լեալ իցեմք ծաղկանս . և
թէ ով ք առասպել գրեցին զխամամբ
իւիք էր՝ ոչ . այլ զի 'ի հաւատս ազ-
գաց եղեալ է ծաղիկ այսպիսի , Թէոդ
Հայոց առ ազգերն Հելլենի հա-
մարեցին , ասելով թէ Հեղիոն թէ
համասփիւռ վայր և բերք են Հայ-
ոց՝ յառաջակա և եթ հայեցեալ .
Իսկ 'ի Տիմարիա կամ 'ի Տիմարտինը-
ման պատմութեան , ընդ Տիմարիա
քան զբժշկականութիւն , որ 'ի Հայս
գնէ զնա Արքայի ծաղիկ Հայոց համա-
բոյր է Համասփիւռ . վասն երբէք
լուաւ թէ լինիցի ով ք փոխանակ սոսի ,
և այն կլոռ և գլանով , զխասար 'ի
գործ եդ յիւրում արուեստի . Բայ-
նք աչխարհ կայր առ հնովք , որ ամ
չէ . քանի՛ գետ , որոյ անուն և եթ
կայ . քանի՛ կենդանեաց ե-
րեկին յանուրս մեր , յորում ինքեանք
ոչ ուրեք են , և եթէ այս կամ այն
ծաղիկ իրօք կամ սուտ՝ այսքան համ-
բաւեալ , և այսքան սախուանեաց ա-
ռաւքք , բարձեալ անհետացեալ ի-

ցէ 'ի միջոյ՝ զնի՞չ զարմանք ։

Գտանի այժմ ծաղիկս կամ՝ ոչ, փոյթ չէ ։ կարելի է թէ գտանիցի և այժմեան մարգարիտ ոչ ճանաչելին զնորա նորա ։—Կարելի եթէ անձինք ոչ գտանին, բաւ արդեամ սովորական է ։ տակաւին յիշատակութիւն շնորհաց կամ ուստ ներգործութեանց նորա ։ (յորմէ թուի ինձ ։ թէ և զանազան եառ ։) պահպանելի է և ծածկելի ։ վասն ապագայ քերթողաց մերոց ։ զի եթէ կայ՝ որ ցուցանէ զիջման, առաւելին այս եւ Ըստ 'ի հաստատութիւն այսր զրուցեան քաղեմք ոչ միայն զանուանալիս միաբանութիւն Գրիգորեան Խմաստասիրին ։ որ ասպետական եղև Հռոմայեցւոց ծաղկին բառ Բազմավէպ մերում, այլ և զլխաւ Մխիթարայ Սեբաստացի զորս հրատարակեաց յանցեալ թիւ Ընծայարանն յոր ոչ բնաւ յիշատակի Գրիգորիս այլ՝ Ընծայէ ամս ։

Սեբաստացին քաղեալ 'ի Հայր Բաստարանէ չգիտեմք ։ բայց Մխիթարայն ուսումն քաղեցաք զղասանութիւն Հռոմայեցւոց ծաղկան՝ գեղեցիկ 'ի մէջ Ըստիս գրելոյ ։ և 'ի մէջ այլխարհիս մերոյ յորում զանազան զարգացութիւն, գոյն, գեղ, զհամեմատ, զանգի, զհանդամանս տեսութեան, ըստ չափ առաւել Սիրադեմն ձգեալ 'ի անդրադարձէ յայտնեալ ըստ ժամս աւուրն, և որ 'ի կարգ ին մնահատեալ ապացուցէ իմն երեւին հաստատեալ զրուցեան նորա ։ Մխիթար 'ի Հայս գրեաց ։ և հրատարակեաց զգիրս իւր՝ և ոչ զորէն այլոց ծաղկանց և զաննշան զտեղին առնէ, անուանել էր երկիր մի, ծով—կղզի և այլն ։ յորում բուսանելի ծաղիկ այսպիսի ։ և ոչ 'ի Հայաստանեայց պէտաւոր և զանձաւոյ տեղիս յատուկ բերէ ։ կրկնացի զաղաւնայցեն մարգիկ 'ի փորձն ։ այլ զնոյն իսկ զանհամաւոր տեղիս ակնհաւոր նահանգին Ըստաստոյ, զԸնփայտն մնաւնեայ Բաօնն, Մերին Բառինն, կամ Մնաւնայ ։ ուր զՃշարտին զնէ գիւղ ։ և անդ լեառն ։ և 'ի վերոյ լեռին սերբաին մեծին ։ և այլն ։ Բայց այս միայն չէ, փախեն բըտեղին 'ի Զաղկեան ցու ցանէ և զանձն որ ախտանաւս եղև և 'ի գործ եւ զծաղկին Ընծայէ անուն, զհրաշութիւն առնն՝ որոց 'ի բարիս վարեցին զնոյն, և այլն ։ հաւատամք սրբարեւ՝ որ լեկ աւաւելոյ առնելով՝ տաւտելոյ չինեին ըընու ։

ԻԲԵՐՈՆ ՀԱՒ ։

Իբերոն կամ Ըստ հնդկայքն Ըմերիկոյ է առաւել քան զլորս առն՝ բարձր ։ և իբրև մեծ՝ երկայն ։ 'ի ծայրէ կտուցին ցծայրս մարմնոյ ։ Ոտնս մեծ ունի կարող երեւելոյ մանաւանդ քանի բերկրելի աչաւոր, և երեք՝ հատուց բաժն ։ Գլուխ և մեծ մասն պարանոցի թաւշով պատի սեաւ և լերկ մորթով, ծանծաղ ունելով սառ և անդ մազս ։ Ըստ մեծի մասին գոյն փետրոցն է սպիտակ, բայց 'ի ներքոյ պարանոցին է փուռնջ փետրոյ, 'ի գոյն գեղեցիկ կարմիր ։ Իբերոն գերանայ յանձրեւայնի եղանակի ։ և երկրաչափ համարեա յետ 'ի ժամանակին՝ համազամ ըեռօկը ։ Իբրանանքն կեան ։ չինելով զոյնս խլեռնաց յորս ծառոյ ու կախելոց 'ի գետս, և անձեռ ծաւս երկոս ։ և կերակրին ձըկամբք ։

Թարգմանութիւն

ՅՈՎ. ՀԵՆՆԵՍԻ ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Մ. Գ. Թադէոսեանց Վ. ...